

Çocuktan beklentiler*

Expectations from the child

Erdal Atabek¹

Makale Geçmişi

Geliş : 01 Şubat 2018

Düzeltilme : 08 Şubat 2018

Kabul : 09 Şubat 2018

Makale Türü

Düşünce Yazısı

Öz: Tarım toplumundan sanayi toplumuna, sanayi toplumundan bilim toplumuna geçişler gerçekleşmiştir. Bütün bu toplumlarda, çocuklardan beklentiler de değişiklik göstermektedir. Tarım topluluğunda insan emeği kol gücüne dayanır. Bu sebeple çocuklardan beklenti de iş gücünü arttırmaktır. Daha fazla çocuğa sahip olmak, erkek çocuğunu iş gücünü arttırdığı için değerli görmek bu toplulukta beklentilerin temelini oluşturmuştur. Sanayi toplumunda ise, kol gücünün yerini makine gücü almıştır. Bu toplumda bilgili kişi aile büyüğü değil ustabaşısıdır. Bu dönemde çocukluk dönemi fark edilmiştir. Çocuğun ayrı bir gelişimi olduğu araştırılmıştır. Bilgi toplumunda ise, iletişim ve bilgiye ulaşım hiçbir zaman olmadığı kadar hızlıdır. İnternetin yaygınlaşması, Facebook Twitter gibi sosyal ağların kullanılması bu dönemdedir. Bu toplumda ise, aileler kendi kafalarındaki geleceği çocuklarına hazırlama telaşına düşmüşlerdir. Aileler çocuklarını düşündükleri için çocuğun yerine çocuğun hayatı hakkında karar vermiştir. Bu durum çocukların özerklik algısına ve sorumluluk alma özelliklerine olumsuz etki yaptı. Bu durumu değiştirmek için aileler çocuklara oto-kontrol eğitimleri vermeli ve çocukların dürtü kontrolü becerisini geliştirmelidir. Duygularını tanıyıp kararları akıl mantık ve muhakeme yoluyla almasını sağlanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Çocukta beklentiler, tarım toplumunda çocuk, sanayi toplumunda çocuk, bilim toplumunda çocuk

Abstract: Transition from agricultural society to industry society, from industrial society to science society has taken place. In all these societies, expectations from children also vary. In the agricultural community, human labor is based on arm power. For this reason, expectation from children is to increase work power. Having more children is the basis for the expectations in this community to see that the boy is valuable because he has increased his work power. In the industrial society, the power of the arm changed its place with the machine power. The knowledgeable person is not a family grown-up but a foreman. Childhood was distinguished during this period. It has been investigated that the child has a separate development. In the information society, communication and information has never been as fast as it is in this period. The widespread use of the Internet, and the use of social networks such as Facebook and Twitter are in this period. In this society, families are panicked to prepare a future in their own heads for their children. Because the parents thought of their children, they decided about the child's life instead of the child making these decisions. This has had a negative impact on children's sense of autonomy and their ability to take responsibility. To change this, parents should train their children in auto control and develop children's impulse control skills. The children should be able to understand their emotions and make decisions by reasoning and reasoning.

Keywords: Expectations from the child, child in agricultural society, child in industrial society, child in information society

DOI: [10.24130/eccd-jeccs.196720182270](https://doi.org/10.24130/eccd-jeccs.196720182270)

* 5.Uluslararası Okul Öncesi Eğitim Kongresinde “çağrılı konuşma” olarak sunulmuştur.

¹ erdalatak@gmail.com

Psikanalist Catherine Mathelin,

‘Freud’a Ne Yaptık da Çocuklarımız Böyle Oldu’ diye sorduğu bir kitap yazdı.

‘Böyle oldu’ dediği çocuklarımız nasıl olmuştu?

Anlattığı, anne babalarının düşündüğü gibi değil, düşünmediği gibi çocuklar olduğu idi.

14 Yıl bir Çocuk Yuvası’nın yönetici eğitmenlerini yaptığım dönemde anne babalara

‘Nasıl Çocuklar Yetiştirmek istediklerini’ sorduğum zaman benzer yanıtlar alırdım.

Ayaklarının üstünde duran

Kendi kararlarını veren

Özgüvenli

Doğru seçimler yapabilen

Başarılı çocuklar yetiştirmek istedikleri yanıtını alırdım.

Ama böyle yetişen bir çocuk, gerçekte istedikleri çocuk mu idi?

Yoksa,

Anne babalarının istediğini yapan,

Onların kararlarına uyum sağlayan

Anne babalarına güvenen

Seçimlerinde anne babalarının yol göstericiliğine bekleyen

çocuklar mı daha istenen çocuk olurdu?

Burada işler biraz karışırdı.

Catherine Mathelin

günümüz çocuklarını elbette farklı görecektir.

Çünkü artık çocuklarımız, geçmişe göre;

daha doyumsuz

daha sorumsuz

daha kararsız

daha sebatsız

daha dayanıksız oldu.

Çocuklarımızın böyle olmasını istemiş miydik?

Elbette ki hayır.

Ama neden böyle oldulr?

Prof. Giovanni Sartori, 'digital kültürün etkilerini önemle vurguluyor,

'hızlı, değişken, geçici, yüzeysel bir kültür ortamı doğdu' diyor.

Homo Videns, sadece bakan, gören ama düşünmeyen, eleştirmeyen bir zihinsel ortam.

Her şey geçici, her şey yüzeysel, her şey hızla değişen.

Düşünür Paul Virio 'hız toplumu' diyor. Her şey çok hızlı. Durup düşünmeye zaman yok.

Prof. George Ritzer,

'Toplumun Mc' Donaldlaştırılması' diyor. Her şey, düşünceler, duygular, değerler, her şey ambalajlanıp paketleniyor ve tüketime sunuluyor.

Pazar endüstrisi her şey kapsıyor ve ticari mala dönüştürüyor.'

Çocuklarımız yeni bir kültürde doğup büyüyorlar; Digital Küresel kültür.

Bu kültürün elbette 'Climatic effect' olarak ortam etkisi var.

Bu etki şu özellikleri yerleştiriyor:

Rekabetçi bir toplum-competition

Kariyerist bir toplum, rekabet içinde önlere yer tutmak.

Opportünist- agresif bir tutum içinde olmak.

Elbette böyle bir toplum kültüründe başarı paradigması da bu ölçütlere uyum sağlayacaktır.

Çocuklarımız da küçük yaşlardan başlayarak rekabeti öğrenecektir.

Birinci, ikinci, beşinci, sonuncu.

Elbette birinci olmak için de yarışmak zorundadır.

Kariyeri bu mücadeleyi kazanmasına bağlıdır.

Mücadele biçimi de oportünist- agresif olacaktır.

Anne babalar da hayatta böyle kazanmaktadır.

Anne babaların tutumu da tarih boyunca geçerli kültüre bağlı olmuştur.

Acaba tarih boyunca durum nasıl gelişmiştir?

Tarih boyunca ‘Çocuktan beklentiler’ değişik nitelikte, değişik ölçekte çocukluk dönemine yüklenmiş, beklentilerin gerçekleşmesi umut edilmiştir.

Elbette, her beklenti gibi bunlar da ‘gereksinmeler- koşullar- olanaklar’ üçgenine göre dönemin sosyal- ekonomik kültürüyle bağlantılı olmuştur.

Çocukluk dönemine ilişkin beklentileri de bu kültür örüntüleri içinde görmemiz gerekiyor.

Günümüze gelinceye kadar üç büyük kültür dönüşümü yaşandığını görüyoruz:

Birincisi, ‘Tarım toplumu kültürü’dür. 10 bin yıl sürdüğü varsayılıyor.

İkincisi, ‘Endüstri toplumu kültürü’dür. 300 yıllık bir süreyi kapsar.

Üçüncüsü, ‘Bilgi toplumu kültürü’ olup 1950 yılından sonrasında beri sürmektedir.

Her üç kültürün de ‘Çocukla ilgili kültürü ve beklentileri’ elbette değişiktir.

TARIM TOPLUMU kültüründe ÇOCUK.

Tarım toplumunda üretim araçları toprak ve hayvanlardır.

İnsan emeği kol gücüne dayanır.

Bu nedenle de bu kültürde kol gücünü arttıracak olan çok sayıda çocuk istenir.

Erkek çocuk öncelini de, ailenin kol gücünü arttırması nedeniyle buluruz.

Kız çocukları başka ailelere gelin olarak gideceği için beklenti yüklenemez.

Ailenin erkek çocukları, ailenin bir parçasıdır.

Hayatları boyunca ailenin desteği olurlar ve onlardan bu beklenir.

‘Hayırlı evlat’ sözü bu kültürün mottosudur.

Tarım toplumu kültürü bütün ortaçağ boyunca devam etmiştir.

Bu kültürde çocuğun özel bir yeri bulunmaz.

Ailenin büyükleri işe birlikte yaşar.

Onlarla tarlaya gider, onlarla hayvanlara bakar, onlarla yer içer.

Çocukluğun ayrı bir dönem olduğu fark edilmez.

Çocuk büyüklerle birlikte yaşadığı için onları görür, onlara benzemeye çalışır.

Eğitimi de tarlada, işliklerde, evde usta- çırak sistemi içinde yapılır.

Küçük yaşlardan beri ‘ işe yararlılık’ çocuk için önde gelir.

Tarım toplumunun çocukları küçük yaşlardan başlayarak hayatın içinde yer alır ve çalışmayı öğrenir.

Bu çocuklar toprağı ekmeyi biçmeyi, hayvan bakımını, el zanaatını erken yaşlarda öğrenirler. Kız çocukları evde annelerine yardım ederler, kardeşlerine bakarlar, el işleri öğrenirler.

Tarım toplumu çocukları için büyüme ‘işlevsel gelişme’ modelinde olmaktadır.

Bu çocuklara yönelik beklentiler de ‘işleve dayalı işe yararlılık’ temelinde olmaktadır.

İşe yarayan, aileye destek olan, aileden ayrılmayan ‘Hayırlı Evlat’lar ailelerin beklentilerine yanıt vermektedirler.

Günümüzdeki ailelerin bizim kültürümüzdeki duygusal beklentileri de bir ölçüde bu kültürden gelmektedir.

Tarım toplumunun ekonomik özelliğı olan ‘ biriktirme’, zor zamanlar için yedek olanaklar sağlanması doğal koşullara bağı olan üretimin kaçınılmaz sonucudur.

Çocuklar bu dönem kültürünün vazgeçilmez güvenceleridir.

Çocuk üzerindeki bu ‘ sosyal- ekonomik güvence olma’ özelliğı, bu kültürün çocuklardan beklentilerini oluşturmaktadır.

Bu durum toplumların tarımdan endüstriye geçişleri ile değişecektir.

ENDÜSTRİ TOPLUMU ÇOCUKLUK KÜLTÜRÜ

Endüstri toplumu üretimin manufaktur (el emeğı, kol gücü) döneminden makine imalatı dönemine geçtiğı toplumdur ve elbette kendi kültürünü de yaratmıştır.

Üretim, toprak ve hayvandan makinelere geçmiştir.

Makine üretimi demek, fabrikalar ve işçi yerleşkeleri demektir.

Köylü artık işçidir ve bilgi de aile büyüğünde değil, ustabaşındadır.

Okuma yazma zorunlu olmuştur.

Sözlü kültür yazılı kültüre dönüşmüştür.

Eğitim süreci üretim sürecinden ayrılmıştır.

Bu dönem. ‘Çocukluğun keşfedildiğı’ dönemdir.

Çocukluk artık ayrı bir gelişim dönemi kabul edilecektir.

Bu dönemin en önemli gelişimi Rönesans ve Aydınlanma olmuştur.

Rönesans ve Aydınlanma dönemi, İnsanın doğadışı güçlere bağlı yaşamının kendi özgür aklına ve özgür iradesine devredilmesi dönemidir.

Böylece, İnsanın kaderci tutumu kendi sorumluluğuna devredilmiş, bu da yaşamın her aşamasına yeniden dikkatle bakma gereğini yaratmıştır.

Aydınlanma düşünürlerinden Jean- Jack Rousseau 'Emile' adlı kitabıyla doğa içindeki saf ve temiz çocuğu anlatmış, onu yetiştirmenin sorumluluğunu açıklamıştır.

Endüstri toplumu, üretim toplumdur.

Üretim, insan gereksinmelerini karşılamak için yapılmaktadır.

Makine el emeğinin yerini almıştır.

Kitaplar matbaada basılmaktadır.

Ev eşyaları makinelerle yapılmaktadır.

İmalat endüstrisi artık daha çok malı daha ucuza mal etmektedir.

Pazarlar gelişmektedir.

Üretim toplumu eğitimi üretimden ayırmıştır.

Artık eğitim usta- çırak ilişkisi ile değil, teknik eğitimle gerçekleşmektedir.

Eğitim okullarda yapılan düzenli bir çalışma alanı olmuştur.

Matematik, fen bilgileri ve teknik donanım önem kazanmıştır.

Bu dönemin insanı

HOMO FABER

olarak anılmaktadır- Teknik İnsan

Tarım toplumu insanı ise

HOMO FAMİLİUS idi.

Aile İnsanı.

Bu çağın 'erken çocukluğu' da özel bir önem kazanmıştır.

0-6 yaş döneminin büyüme ve gelişme çağı olması, bu döneme özel bir anlam kazandırmıştır. Freud ve psikanaliz, erken çocukluk çağındaki etkilerin ve izlenimlerin kalıcı etkileri olduğuna dikkat çekmiştir.

İlk ayların incelemeleri, ‘anne- çocuk’ bağlanmasının önemini vurgulamış, 12 Aydan başlayarak yürüme, konuşma gibi işlevlerle kazanılmaya başlayan ‘ özerklik’ dönemine dikkat çekilmiştir.

Çocuğun motor, bilişsel, duygusal, dilsel ve sosyal gelişme süreçleri incelenmiş, sürecin büyüme ve gelişme aşamaları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Üretim Toplumu kültürünün çocuk eğitimi de, çocukların iyi yetişerek bu süreçte yerlerini almalarını amaçlıyordu.

Eğitim sonuçta meslek kazanımını hedefliyor, aileler de bu akımı destekliyorlardı.

BİLGİ TOPLUMUNDA ÇOCUK...

20. Yüzyıl iki büyük devrime tanıklık etti:

Bilişim teknolojileri devrimi

Biyoteknoloji devrimi

Bu iki devrim, dünyayı küresel bir köye döndürdü.

İletişim çok hızlandı, kolaylaştı ve bilgi çok hızla dolaşıma girdi.

1993 yılı internetin herkesin kolayca kullanacağı bir iletişim ağı olarak paylaşıldığı yıl oldu.

Bill Gates Microsoft'u kurdu, arkadaşı Paul Allen ile.

Steve Job's Appel'ı kurdu.

Facebook ve Twitter ağlara katıldı.

Ve HOMO VİDENS ortaya çıktı.

Deyim Prof. Giovanni Sartori tarafından ortaya atıldı.

Gören- Görünen- Gösteren İnsan.

Artık ‘ne olduğunuz değil, nasıl görüldüğünüz’ önemlidir.

Artık, ‘ne yaptığınız değil, yaptığınızın nasıl görüldüğü’ önemlidir.

Olmak ve

Yapmak

yerini

Göstermek ve

Görmek ile değiştirmiştir.

Bu da ortaya Tüketim Toplumu' nu yarattı.

Sahip olmak artık gereksinmeden koptu.

İnsanlar gereksindiler için değil,

GÖRMEK ve GÖSTERMEK için

sahip olmaya başladılar.

Evler, arabalar, giysiler, takılar, tatiller, işler, hepsi

bu amaçla anlam değiştirdi.

Yaşamın anlamı ve İnsanın değeri,

yaşamda ve insanda değil,

sahip olunan şeylerde aranmaya başlandı.

İnsanlar çok şeye sahip oldular ama,

yaşamlarına anlam veremediler,

kendilerine dönen bir değer olmadı.

Bugünün insanı, işte bu boşluğu,

çocuklarıyla doldurmaya çalışıyor.

Annelerden duyulan,

'Çocuğum hayatımın anlamı' sözleri bunu yansıtıyor.

'Biz çocuklarımız için yaşıyoruz' sözleri bunu açıklıyor.

'Bizim yaşayamadıklarımızı onlar yaşasın' sözleri,

çocuklara yüklenen beklentilerin sözleri oluyor.

Bu durumun iki önemli etkisi görülüyor:

Birisi, çocukları kendi beklentilerimizin taşıyıcısı yapmak onların özerkliğini engelleme riskini taşıyor. Bizim yönlendirme isteğimiz onların kendi yaşamları ile ilgili kararlarını vermede kolaylık gibi görünen bir zayıflık yaratıyor. İkincisi de, çocuklarımızın yaşam sorumluluğunu almaları gecikiyor. Bu da çocuklarımızın yetişmesinde erken çocukluk döneminde almaları gereken karar verme sorumluluğunu alamamaları ile sonuçlanıyor. Bu durumun sonuçlarını ise, ergenlik çağındaki çocuklarımızda görüyoruz. Karar vermeleri gereken alan seçiminde, dal seçiminde bocalıyorlar. Verdikleri kararlara güvenemiyorlar. Kararlarının sorumluluğunu alamıyorlar. Yanlışlarını kabul edemiyorlar. Bu da, Özsaygı eksikliği, Özdeğerlendirmeye eksikliği, Özgüveni eksikliği olarak ortaya çıkıyor. Günümüzün anneleri, Çocuklarını çocuğa bakarak yetiştirmiyor, öteki annelerin ne yaptığına bakarak yetiştirmeye çalışıyor. Bu tutum, çocuğun yetişmesine değil, annelerin kişisel tatmin duygusuna yöneliktir. Anneler yaşamlarındaki anlam boşluğunu, yaşamlarındaki duygu boşluğunu çocuklarını rekabet yarışına sokarak doldurmaya çalışıyor. Babalar da kendi yüksek beklentilerinin yanıtını çocuklarında arıyorlar. Böylece, rekabetçi kariyerist bir tutumla çocuklarının geleceğine bakıyorlar. NE YAPMALIYIZ?...

Bu durumu değiştirmek gerekir mi?

Gerekirse ne yapmalıyız?

Ve nasıl yapmalıyız?

Bu yapısal durum sürüp gittikçe değişmesi zor olacaktır.

Ancak, bu durumun değişmesi de zorunludur.

Eğer,

Çocuklarımızı gerçekten ‘ Özerk, kendi kararlarını verebilen, kendi kararlarının sorumluluğunu alabilen, özsaygısı olan, özdeğeri olan, özgüveni olan çocuk yetiştirmek istiyorsak, bu tutumu da bu durumu da değiştirmeliyiz.

Çocukluk çağının en güçlü davranış merkezi ‘Dürtüler’dir.

Dürtüler, bilişsel karar merkezinin dışında davranışlarımızı yöneten yaşam programı.

İsteklerimizi yöneten, isteklerimizin hemen yapılmasını isteyen, engel tanımayan yanımız.

Ani karar isteyen tehlike karşısında ‘saldır ya da kaç’ komutuyla yaşam kurtarıcı.

Ama sahip olma güdüsüyle birleştiği zaman bize pek çok yanlış yaptıran bir davranış modeli.

‘Dürtü Kontrolü Yetersizlikleri’ psikiyatrinin önemli bir konusu.

Çeşitli bağımlılıklar, içki, kumar uyuşturucu vb. bağımlılıkların temel nedeni.

Bilgisayar bağımlılığı, internet bağımlılığı, digital oyun bağımlılığı da bu örneklerden.

Alışveriş bağımlılığı da var ve önemli.

İşte bu dürtüleri kontrol edebilmek çok önemli ve ‘oto- kontrol eğitimi’ erken çocuklukta başlaması gereken çok önemli bir konu.

Hepinizin bildiği gibi dört yaş dolayında başlamamız gerekiyor.

Dürtülerini kontrol etmeyi öğrenecektir.

Duygularımız gene çok önemli bir yaşam alanımız.

Duygularımızı tanımak.

Duygularımızı bilmek.

Duygularımızı yönetmek.

Evrensel altı duygumuzu,
Sevinç, üzüntü, korku, öfke, şaşkınlık, iğrenme duygularımız.
Duygularımızı engelimiz değil, yaşam gücünüz yapabilmek.
Bilişsel merkezimiz. Akıl- mantık- muhakeme merkezimiz.
Olayların nedenlerini anlayabilmek, sonuçlarını kestirebilmek.
Bilişsel merkezimiz bize ‘gerekli olanı, yararlı olanı’ gösterecektir.
Bilmemiz gerekir ki, bilişsel merkezimizin bulunduğu beynin prefrontal korteksi ergenlik çağında gelişmesini tamamlayacaktır.
Bu nedenle ergenler de ‘dürtüsel- duygusal etkilere’ açıktır.
Onların disipline olan gereksinimleri bu nedenledir.
İşte günümüzün çocuklarımızla ilgili değerlendirmeleri bu gerçekleri dikkate almalıdır.
Yetiştireceğimiz yarının çocukları dünyayı değiştirmelidir.
Dünyayı değiştirmeli ve kendileri de bu dünyada daha mutlu yaşamalıdır.
Öncelikle günümüzün anne- babaları çocuklarıyla ilgili beklentilerini gözden geçirmelidir.
Çocuklarımız bizim beklentilerimizin taşıyıcısı değildir.
Onlar kendileri olacaklar ve daha iyi bir dünyayı yaratacaklardır.
Bunu yapabilmek için de biz onları ;
Kendilerini ve hayatlarını yönetebilecek,
Dürtülerinde oto- kontrollü,
Duygularında ölçülü,
Akıllarında mantık ve muhakemenin etkin olduğu
Bir donanımla yetiştirebilmeliyiz.
Kararlarını ölçerek verebilmeli,
Sorumluluklarını almalı ve taşımalı,
Yanlışlarını görüp kabul edebilmeli, düzeltmeye kararlı olmalı,
İlişkilerinde dengeli ve eşitlikçi,

Yargılarında adil olmalıdır.

Mesleklerini yeteneklerine uyumlu seçmelidir.

Seçimlerini bilinçle yapmalıdır.

Üreticiliğinin yaratıcılığın değerini bilmelidir.

Bilinçli tüketici olmalıdır.

Bizim anneler, babalar, eğitimciler olarak görevimiz onları böyle yetiştirebilmektir.

Elbette onlara destek olmalıyız

ama onları yaşamını yönetmeye çalışmamalıyız.

Yapmamız gereken,

onların kendi yaşamlarını yönetecek biçimde yetişmeleridir.

Böyle yetişecek gençlerin değiştireceği dünya da,

Kaynaklarını yağmalamadan üreten,

Ürettiklerini adaletle paylaşan,

Yaptıkları yararlı,

Yaşadıkları insanca

Tüketimi ölçülü

Mutlu insanların dünyası olacaktır.

Bu yeni insana da

HOMO HUMANİTAS dememiz gerekecektir.

İnsancıl İnsan...

Bu ÇAĞIN insanları da

Anlamını kendi yaşamlarında bulan anneler babalar

Kendi kişiliklerinin değerini bilen insanlar olacak,

çocukları da,

Kendi yaşamlarını anlamlı,

Kendi kişiliklerini değerli kılacaklardır.

Bakınız,

Halil CİBRAN ne diyor;

Çocuklarınız sizin çocuklarınız değildir.

Onlar Hayat'ın kendine duyduğu özlemin oğulları ve kızlarıdır.

Onlar sizinle gelirler ama sizden değil,

Ve onlar sizinle birlikte olsalar bile, yine de size ait değildirler.

Onlara sevginizi verebilirsiniz, düşüncelerinizi değil;

Çünkü kendi düşünceleri vardır onların.

Onların bedenlerine bir ev sunabilirsiniz, ruhlarına değil.

Çünkü onların ruhları, sizin düste bile ziyaret edemeyeceğiniz o geleceğin evinde yaşarlar.

Onlara benzemeye çaba gösterebilirsiniz ama onları kendinize benzetmeye kalkmayın.

Çünkü hayat geriye gitmez ve dünle de hiç oyalanmaz.

Siz yaysınız, çocuklarınız da bu yaylardan fırlatılan canlı oklar.

Okçu sonsuza giden hedefi görür ve oklarının hızlı ve uzağa gitmesi için tüm gücüyle gerer sizi.

Onun elinde gerilmeniz sevinç nedeni olsun size;

Çünkü, O fırlatılan oku sevdiği gibi, elindeki yayı da sever...